

**СТУДИЈСКИ ПРОГРАМ РЕЛИГИЈА У ДРУШТВУ, КУЛТУРИ И ЕВРОПСКИМ
ИНТЕГРАЦИЈАМА**

ПРИЈАВА ТЕМЕ ЗА ИЗРАДУ МАСТЕР РАДА

„Венеција као поклоничка дестинација и чувар сакралног и културног наслеђа
Византије“

Обраћам се Већу за студије при Универзитету у Београду са молбом да ми се као студенту академских мастер студија студијског програма:

„Религија у друштву, култури и европским интеграцијама“, 120 ЕСПБ, одобри израду мастер рада.

Наслов тезе:

„Венеција као поклоничка дестинација и чувар сакралног и културног наслеђа
Византије“

Хипотеза:

Полазна хипотеза је да у православној сфери интересовања за поклонички туризам на Западу, са којим делимо први миленијум хришћанства, а превасходно у окриљу Римокатоличке цркве, Венеција није препозната као дестинација која би могла да пружи доживљај ходочасног путовања православном поклонику на начин на који је оправдано препознат Рим са својом ранохришћанској историјом и древним империјалним црквама и светињама. Разлог се налази у чињеници да је православном поклонику скоро па потпуно непознато богатство древно хришћанског наслеђа које Венеција поседује и чува и које се налази у границама града и њеним црквама.

Подхипотеза јесте да су све те цркве и њихове ризнице и мошти које се у њима чувају довољан разлог да се приступи опсежном промовисању и стварању свеобухватног итинерера који би Венецију представио онако како њена историја и њене свехришћанске реликвије заслужују а то је као ризницу сакралног и културног наслеђа

првог миленијума хришћанства, у којој је најдоминантију позицију имала Византија са којом је Венеција вековима била у континуираном културном, политичком, комерцијалном и војном односу.

Сматрамо да Венеција, са моштима и иконама које су биле поштоване још од самих почетака хришћанства као и Источног римског царства, и у његовим су темељима, непроцењивом културном заоставштином Византије, заслужује да буде препозната као један од најважнијих градова чувара свехришћанског и православног блага и циља и центра ходочасничког туризма.

Свако ходочашће је кретање ка једном свештеном циљу и очекивање заузврат добијања благодати и благослова. Ходочашће и кретање ка светињи је дубоко уткано у свест човечанства. Овим радом показаћемо да уз неизмерно културно наслеђе Венеција поседује и сакрални аспект више него довољан да буде циљ поклоничког пута.

Научни циљ предложене тезе:

Научни циљ предложене тезе је да се помоћу историјских података, одабране стране и домаће литературе, интернет страна самих одабраних локалитета и информација меродавних институција које се брину о очувању тог наслеђа, представе потенцијали локалитета и свеукупно града Венеције кроз угао православног ходочасног туризма, чиме би се кроз предмет рада открили сви потенцијали и утврдили конкретни и јасни циљеви будућег итинерера који би задовољио високе стандарде поклоничког туризма уопште и открио једну нову и фасцинантну дестинацију свим верним укључујући и православне.

Предмет рада:

Предмет рада (истраживања) су верски објекти: базилика Светог Марка, црква Светог Николе на Лиду, црква царице Јелене - мајке цара Константина Великог, Грчка црква Светог Ђорђа, црква Светог Захарије - оца Светог Јована Крститеља, црква Санта Марија дела Салуте.

Рад ће се дотаћи и веза које су постојале између Срба током историје са Млетачком републиком а које су изузетно важне за српски национални и културни идентитет током историјских периода када је он морао да буде сачуван као и на који начин је Венеција имала удела у том очувању.

Биће поменути и други сакрални објекти који поседују реликвије које завређују пажњу православног ходочасника, као и богомоље и простори од важности других верских заједница - јеврејске заједнице, узевши у обзир да је први гето настао управо у Венецији, и јерменске заједнице.

Образложење теме:

Венеција је дестинација у оквирима светског поморског и континенталног туризма са годишњом посетом до 6 милиона пријављених посетилаца. Са бројем туриста који посете град само у оквиру излета, годишње град посети и до 30 милиона гостију. У време сезоне однос туриста и становника Венеције некада иде и до 390:1.

Основана у V веку на 118 малих острва, овај урбанистички ексклузивитет, настао кроз нужност склањања са пута варварских освајача и налажења заштите у плитким водама лагуне, имао је за последицу невероватна архитектонска и урбанистичка решења која и данас, у време високих технологија, задивљују посетиоце и плене лепотом, поставши драгуљ цивилизације којој припадамо. Са урбанистичким растом развијала се и мрежа цркава од којих ћемо се детаљније бавити неколицином, али по критеријумима и циљем овога рада, најзначајнијим.

Базилика Светог Марка (Basilica di San Marco, Venezia) најзначајнија је црква Венеције, са моштима апостола Марка, заштитника Венеције, на главном истоименом тргу, Piazza San Marco, које су два млетачка трговца прокријумчарила у Венецију 829. године из Александрије, где је Свети Марко био први епископ. Црква је зидана по угледу на цркву Светих Апостола у Константинопољу и завршена је 832. године, петокуполна је грађевина са уписаним грчким крстом у основи. Црква је амалгам византијског, романичког и готског стила у архитектури.

Од сакралних драгоцености које се налазе у базилици поред моштију апостола Марка треба издвојити икону Богородице Никопеје (Madonna Nicopeia), донете из Константинопоља током Четвртог крсташког похода и једна је од две најзначајније иконе у Венецији, уз икону Богородице Месопандитисе, иконе цркве Санта Марија дела Салуте. Пала д'Оро (Pala d'Oro), златни олтар, ремек је дело византијског занатства у обради драгоцених метала и драгоцености, наручен из Константинопоља од дужда 1102. године и завршеног 1105. На самом панелу препознају се три дела, која су стварана у различитим периодима, од којих је други из доба пада Цариграда 1204. године са централним ликом Архангела Михаила и последњи, рам, наручен од стране дужда Дандола 1343. године.

Од драгоцености које нису верског карактера у цркви Светог Марка се налазе четири коња (Quadriga di Cavalli di San Marco), квадрига, који су донети из Константинопоља као део плена током пада Константинопоља под крсташима а сматра се да су били изнад стартне рампе константинопољског хиподрома; на фасади ка Дуждевој палати су скулптуре четири тетрарха у порфири представљајући Диоклецијана, Максимијана, Галерија и Констанција Хлора; и два пиластра из цркве Светог Полиевкта у Константинопољу која су са сваке стране церемонијалног улаза у базилику.

Црква Светог Николе на Лиду (Parrocchia di San Nicolò di Lido) саграђена средином XI века и освећена 1053. године. Са овога места су трупе окупљене кренуле у Четврти крсташки поход. Данас се у цркви чувају мошти Светог Николе Мирликијског, мошти које су украдене из Мира, у Анадолији, и донете на Лидо преко Мира, на обалама

Бренте. Чим је стигао на Лидо, светац је одмах проглашен заштитником млетачке флоте и војника који су се упутили ка Светој земљи. Прилика за посету цркви Светог Николе је у мају, за свечану мису Венчања Венеције и мора, фасцинантну и јединствену прославу, која се обележава на дан празника Вазнесења Господњег. Форензичка испитивања која су вршена последњи пут 1992. са благословом Венецијанског патријарха, потврдила су да су мошти које се чувају у базилици у Барију и мошти које се налазе у цркви Светог Николе на Лиду, остаци истог светитеља.

Црква царице Јелене (Chiesa parrocchiale di Sant'Elena Imperatrice), са њеним моштима, срце је парохије и комплекса из XV века који обухвата цркву, манастир, башту, виноград и повртњак у четврти Castello. Црква, у којој се од 1211. године чувају посмртни остаци царице Свете Јелене (мајке Константина), већ осам векова је место ходочашћа и посета, посебно православних и источних заједница, за које се лик светитељке сматра равноапостолном. Овај комплекс, првобитно склониште и болница за ходочаснике, налази се на малом острву са погледом на лагуну преко пута Лида и повезан је са градом Венецијом тек од 1900. године.

Мошти царице Јелене, према предању које преносе неколико доследних извора, донете су овде из Цариграда почетком XIII века. Ајкардо, „редовни каноник“, успео је да украде тело, сакрије га у ковчег и утовари на млетачки брод који га је одвезао до Лагуне. Хагиографска легенда каже да се брод насукао на пешчани спруд који одговара данашњем острву (мада сада поуздано знамо да је острво већ постојало и било насељено у то време) и да није могао бити ослобођен док ковчег са светом реликвијом није истоварен. Више пута када су морнари покушавали поново да утоваре мошти, сваки пут, када би кивот поново вратили на брод, брод није могао бити покренут, чиме су разумели да светитељка жели да остане на месту на којем су се затекли.

Данас црква је редовно отворена за богослужење, а део манастира је приступачан и користи се за парохијске и друштвено-културне активности, пројекте са духовном тематиком и историјске туре; други део користи заједница/интернат свештеника, углавном из афричких дијецеза, који бораве у Венецији на теолошким студијама.

Грчка црква Светог Ђорђа (Chiesa di San Giorgio dei Greci), је прва православна богомоља у Венецији једне од најважнијих и најстаријих православних заједница на Западу, која данас чува десну руку Светог Василија Великог. Заједница је добила дозволу да изгради сопствену православну цркву 1539. године а завршена је 1573. године. У оближњој Грчкој школи Светог Николе (Scuola di San Nicolò dei Greci) налази се музеј јединствен у Европи по својој богатој колекцији византијских икона. Хеленски институт за византијске и поствизантијске студије (Istituto Ellenico di studi bizantini e post-bizantini di Venezia), основан 1951. године, садржи богату библиотеку која садржи преко 2.000 књига, углавном ретких издања из грчких штампарија Венеције. Од 1991. године, Грчка црква Светог Ђорђа је седиште Митрополије Италије Васељенске патријаршије.

Црква Светог Захарије (Chiesa Parrocchiale di San Zaccaria e Atanasio), посвећена оцу Светог Јована Крститеља, у четврти Castello, саграђена је још у IX веку да би у њој биле смештене мошти Светог Захарије, које је Венецији поклонио византијски цар Лав V Јерменин. Касније ће цркви бити додат манастир бенедиктинских сестара. После пожара који је уништио манастир и део цркве, и с обзиром да је прва црква постала премала, одлучено је да се сазида нова ренесансна црква 1458. која је настављена на једну од три лађе првобитне цркве. У цркви се чувају многа уметничка дела.

Базилика Санта Марија дела Салуте (Basilica Santa Maria della Salute) чија купола доминира силуетом базена Светог Марка у Венецији више од три стотине година, снажан је доказ дубоке духовности која је обележила Венецију XVII века. Наручила ју је Светла Република као молитву и захвалност Дјевици, Богородици што је сачувала град Венецију од страшне куге XVII века. Камен темељац је положен 1. априла 1631. године, а педесет година касније, 9. новембра 1687. године, свечано ју је освештао патријарх Алвизе Сагрето, иако се света миса унутра већ неколико година служила.

Пространа и светла, унутрашњост се састоји од велике централне куполе, испод које се налази шест бочних капела, и такозване мале ротонде, која служи као право светилиште у којем се налази драгоцену и поштовану слику Госпе од Здравља, Месопандитисе (Madonna della Salute, le Mesopanditissa). Високи олтар је запањујући због своје величанствене величине и сјајне мермерне групе коју је израдио Ле Курт на његовом врху: Девица се појављује као величанствена Дама са дететом у наручју, на врху масе облака са троје анђеоске деце код њених ногу; анђео са бакљом тера кугу у бекству, док богато украшена жена подсећа на град Венецију, клечећи у молитви код Богородичиних ногу.

У средишту олтара налази се раскошна слика Мадоне са дететом, Месопандитисе, постављена овде у новембру 1670. године. Дошла је са острва Кандије (Крита), а у Венецију ју је донео Морозини као поклон на крају Критског рата. Ова прелепа слика је запањујућа због свог осенченог лица и продорних очију, које дочекују вернике који јој се моле.

Са овом базиликом можемо успоставити везу Венеције са Србијом и Србима, прво кроз инспирацију која је ова базилика била за чувену истоимену песму Лазе Костића, 'Санта Марија дела Салуте', а потом и веза које су постојале између Срба током историје са Млетачком републиком важне за српски национални и културни идентитет током историјских периода када је он морао да буде сачуван.

Методе рада:

Методе истраживања које ће се користити приликом израде рада су: дескриптивни, картографски, фотографски метод, затим метод синтезе и компарације. СВОТ анализа, анкетно истраживање на узорку од педесет ходочасника-поклоника и педест профаних туриста (религијских туриста) као и статистички методи за обраду података.

Предлог садржаја мастер рада- структура (по поглављима):

1. Увод
2. Осврт на постанак и развој Венеције
 - Историјске околности настанка Венеције
 - Венеција и Византија
 - Четврти крсташки поход и његове последице
 - Венеција као наследница Византије
3. Ходочашће (поклоничко путовање) – порекло и смисао кретања ка светињи
4. Цркве и реликвије града Венеције од значаја за православне ходочаснике
 - Базилика Светог Марка
 - Црква Светог Николе на Лиду
 - Црква царице Јелене, мајке цара Константина Великог
 - Грчка црква Светог Ђорђа
 - Црква Светог Захарије, оца Светог Јована Крститеља
 - Црква Санта Марија дела Салуте са иконом Богородице Месопандитисе
 - Друге цркве од важности и реликвије
5. Културне и политичке везе Срба са Млетачком републиком важне за српски национални и културни идентитет
6. Сакрални објекти и простори других верских заједница у Венецији
 - Јеврејска заједница у Венецији и први гето
 - Острво Светог Лазара Јермена
7. Венеција - светска метропола примењене и филмске уметности
8. Анкетни упитник и резултати истраживања
9. СВОТ анализа
10. Предлог православних туристичких тура Венеције
11. Закључак
12. Литература

Почетна литература:

1. Млетачка република : Венеција, република патриција
Шарл Дил (Charles Diehl), Еволута, Београд, 2022.

2. Византијска Венеција : свеци, реликвије и иконе
Ренато Д'Антига (Renato D'Antiga)
Центар за црквене студије, Ниш, 2008.
3. Србија и Венеција : (VI-XVI век)
Момчило Спремић
Службени гласник, Београд, 2020.
4. Центри српске културе XVIII века : Кијев-Будим-Венеција
Моника Фин (Monica Fin)
Академска књига, Нови Сад, 2015.
5. Србија и Венеција у XIII и XIV веку
Ружа Ђук
Историјски институт, Просвета, Београд, 1986.
6. Велики градови кроз историју: од Месопотамије до мегаполиса - портрет наше цивилизације
Лагуна, Београд, 2019.
7. Документи Владара средњовековне Србије и Босне у венецијанским збиркама
Небојша Порчић, Невен Исаиловић
Архив Србије, Београд, 2019.
8. The Venetians
Колин Тјуброн (Colin Thubron)
Time-life Books, Amsterdam, 1985.
9. A history of Venice
Џон Џулијус Норич
(John Julius Norwich)
Penguin books, London , 1983.
10. Venice : 697-1797 : a city, a republic, an empire
Алвизе Зорзи (Alvise Zorzi)
The Overlook Press, Woodstock, NY, 2001.
11. Знаменитые русские о Венеции
Алексеј Алексеевич Кара-Мурза (Aleksej Alekseevič Kara-Murza)
Издательство Ольги Морозовой, Москва, 2019.
12. Камење Венеције. Уводна поглавља
Џон Раскин (John Ruskin)
Службени гласник, Београд, 2011.
13. Poviest Venecije u životu privatnom od njezina osnutka do propasti republike
Помпео Молменти (Pompeo Molmenti)
Tisak i naklada H. Lusterera, U Senju, 1888.
14. Краљ Милутин у Венецијанском документу из 1313. године
Радивој Радић
Манастир Бањска и доба краља Милутина : зборник са научног скупа одржаног од 22. до 24. септембра 2005. године у Косовској Митровици
Центар за црквене студије, Ниш ; Косовска Митровица : Филозофски факултет ; [Бањска] : Манастир Бањска, 2007
15. Venecija u kontinuitetima kasnovizantijskog

i postvizantijskog Mediterana
Nikola Samardžić / Marija Kocić
Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet

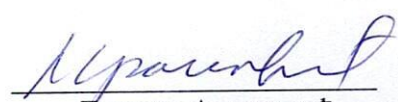
Интернет странице:

1. Basilica di San Marco – <https://share.google/PpwnEa1Mpk4TBECcy>
2. Basilica Della Salute di Venezia <https://share.google/OvzFC4bpUQrZesudU>
3. Chiostro a Sant'Elena – Associazione socio-culturale <https://share.google/eWe1SaGGfcsNpINqD>
4. Home - Ortodossia <https://share.google/GHZdc0oSIxLzsZWlx>
5. The Church of San Zaccaria: a pearl of the Venetian Renaissance | Visitvenezia.eu <https://share.google/OdYnabj7BNnPKct3E>
6. Chiesa di San Nicolò di Venezia - Chiesa - Arte.it
7. Monastery of San Nicolò Venice Lido - Visit Lido <https://share.google/oe5N4c5aFDqaACFlk>
8. San Giorgio dei Greci (Venice, Italy) - OrthodoxWiki <https://share.google/aRn9yTlnKJDG3nhxA>
9. Venice and its Lagoon - UNESCO World Heritage Centre <https://share.google/kzeKxOomiaOYBDTg3>

Ментор

Проф. др Игор Стаменковић

Кандидат

Драгана Аврамовић
Број индекса: 10/2020

Студијски програм:

Религија у друштву, култури и европским интеграцијама, 120 ЕСПБ

Наслов тезе:

„Венеција као поклонишка дестинација и чувар сакралног и културног наслеђа
Византије“

Кандидат:

Драгана Аврамовић

Чланови комисије:

1. Проф. др Зоран Крстић, редовни професор Православног богословског факултета у Београду.
2. Проф. др Раде Кисић, ванредни професор Православног богословског факултета у Београду.

Ментор:

Проф. др Игор Стаменковић, редовни професор Природно - математичког факултета у Новом Саду.